

بررسی علل افت انگیزش تحصیلی از دیدگاه دانش‌آموزان دوره پیش دانشگاهی با توجه به جنسیت و زمینه‌های خانوادگی آنها

عبدالمحمد طاهری^۱ و مهسا فیاضی^۲

چکیده: هدف از پژوهش حاضر بررسی علل و عوامل افت انگیزشی در بین دانش‌آموزان دوره پیش دانشگاهی از دیدگاه خود آنان بود. آزمودنی‌های مورد مطالعه ۱۴۵۵ دانش‌آموز پیش‌دانشگاهی (۷۶۶ دختر و ۶۸۳ پسر) بودند که از ۸ مرکز به طور تصادفی انتخاب شده مورد مطالعه قرار گرفتند. جهت سنجش نگرش دانش‌آموزان پیرامون افت انگیزش تحصیلی یک مقیاس ۴۰ گونه‌ای بر اساس طیف لیکرت تهیه گردید که عوامل انگیزشی را در چهار مقوله خانوادگی، محیط مدرسه، محیط اجتماعی و فردی اندازه می‌گرفت. پایایی و روایی مقیاس فوق‌الذکر در تحقیق حاضر مورد بررسی و تأیید قرار گرفت. یافته‌های پژوهش نشان داد که: دختران در عوامل خانوادگی و فردی از سطح انگیزشی بالاتری نسبت به پسران برخوردارند. در ارتباط با عوامل انگیزشی و سطح تحصیلات پدر مشخص شد که فرزندان پدرانی که تحصیلات دبیرستانی داشته‌اند در عامل خانوادگی از انگیزش بالاتری نسبت به فرزندان پدرانی که بی‌سواد بودند برخوردار بوده‌اند. در ارتباط با این عامل و سطح تحصیلات مادر نشان داده شد که در عامل مدرسه فرزندان مادرانی که تحصیلات دبیرستانی داشته‌اند از انگیزش بیشتری نسبت به فرزندان بی‌سواد یا تحصیلات ابتدایی داشته‌اند، برخوردار بوده‌اند. همچنین فرزندان مادران خانه‌دار از انگیزش تحصیلی بیشتری در بعد عامل اجتماعی، نسبت به فرزندان مادران شاغل برخوردارند در حالی که در ابعاد خانوادگی و فردی تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد، ولی در مجموع چهار عامل انگیزش تحصیلی تفاوت معنی‌داری به نفع فرزندان مادران خانه‌دار به دست آمد.

کلمات کلیدی: دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی، انگیزش تحصیلی، عوامل انگیزشی

۱- مقدمه

یکی از نظریه‌های انگیزشی که به تبیین پدیده انگیزش می‌پردازد، نظریه اسناد است. نظریه اسناد از جمله نظریه‌هایی است که از طریق دیدگاه روانشناختی به تبیین و تشریح ادراک افراد از علل وقایع می‌پردازد.

به عبارت دیگر، اسناد به ادراک یک فرد از علل رفتار خود و یا رفتار افراد اشاره دارد. در واقع انسان به منظور فهم دنیای اطراف خود به استنباط روابط علی میان وقایع، رفتارها و پیامدها می‌پردازد [۱].

واینر^۱ در موقعیت‌های مرتبط با امور تحصیلی، چهار علت را بیش از علل دیگر مسئول موفقیت و شکست‌ها می‌داند. این چهار علت عبارتند از: توانایی، تلاش، سطح دشواری تکلیف و شانس. سپس این عوامل را در سه بعد، طبقه‌بندی می‌کند. در اولین بعد، عوامل علی براساس درونی و بیرونی بودن تقسیم بندی می‌شوند. وی این بعد را هسته علیت نامید. عواملی همانند تلاش و توانایی که از درون فرد نشأت گرفته‌اند، دارای هسته درونی‌اند و عواملی چون سطح

عوامل مؤثر بر انگیزش تحصیلی را می‌توان در دو طبقه کلی جای داد. یکی عوامل فردی و دیگری عوامل محیطی است که در برگیرنده محیط خانواده، مدرسه و اجتماع می‌باشد.

از طرف دیگر، فقدان یا کمبود انگیزش تحصیلی، با افت و شکست تحصیلی رابطه مستقیم دارد. روان‌شناسان معمولاً انگیزش را فرایندی تلقی می‌کنند که در برانگیختن و جهت دادن به رفتار با اهمیت است و یکی از انگیزه‌های مهم رفتار دانش‌آموزان را تحت تأثیر قرار می‌دهد از انگیزه پیشرفت می‌توان به عنوان مهم‌ترین عامل برای موفقیت تحصیلی نام برد و از این جهت مطالعه پیرامون آن از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

تاریخ دریافت مقاله ۸۹/۰۷/۲۳، تاریخ تصویب نهایی ۸۹/۱۲/۲۳

^۱ استادیار، دانشگاه شهید رجایی تهران، معاونت دانشجویی، (نویسنده مسئول)، پست الکترونیکی: vahid_taaah2010@yahoo.com

^۲ مدرس مرکز آموزش علمی و کاربردی، دانشگاه علوم پزشکی شیراز (کوار)

دشواری تکلیف و شانس که از بیرون نشأت گرفته‌اند دارای هسته علیت بیرونی‌اند [۲].

در بعد دوم، عناصر علی براساس میزان دوام در طول زمان مقوله‌بندی می‌شوند. بعضی عوامل همچون توانایی و سطح دشواری تکلیف، دارای دوام نسبی می‌باشند، در حالی که بعضی عوامل دیگر همچون تلاش و شانس در معرض تغییرات لحظه به لحظه می‌باشند. واینر این بعد را ثبات-عدم ثبات نامید.

بعد سوم عوامل علی را اولین بار روزن بام^۲ مطرح کرد. به اعتقاد وی عواملی همچون خستگی، خلق و خوی و تلاش، درونی و بی ثباتند، اما در عین حال دو عامل خستگی و خلق و خوی قابل کنترل ارادی نیستند، در حالی که تلاش را می‌توان بطور ارادی کنترل نمود [۳]. بدین معنا که یک فرد می‌تواند میزان تلاش خود را به طور ارادی کاهش و یا افزایش دهد، اما این موضوع در مورد خستگی و خلق و خوی صدق نمی‌کند. این نکته‌ای که روزن بام مطرح نمود، منجر به شناسایی بعد سوم اسناد شد که توسط واینر تحت عنوان قابلیت کنترل نامگذاری شد.

در پژوهش حاضر دانش‌آموزان علل انگیزش تحصیلی خود را به چهار عامل خانوادگی، محیط مدرسه، محیط اجتماعی و عوامل فردی نسبت می‌دهند که سه عامل اول، جزء عوامل بیرونی و عامل چهارم، جزء عوامل درونی محسوب می‌گردد.

در موقعیت‌های مربوط به امور تحصیلی، دختران و پسران تمایلات اسنادی متفاوتی را از خود نشان می‌دهند. به عنوان مثال، پسران بیشتر از دختران تمایل دارند شکست‌های خود را به عوامل ناپایداری چون عدم تلاش نسبت دهند. در مقابل دختران شکست‌های خود را به فقدان توانایی نسبت می‌دهند. همچنین دختران موفقیت‌های خود را معمولاً ناشی از عوامل بیرونی می‌دانند، در حالی که پسران موفقیت‌های خود را به عوامل درونی نسبت می‌دهند [۴]. دوک و گیلیارد^۳ وجود چنین تفاوتی را ناشی از تفاوت سطح انتظار آنها می‌دانند. به عبارت دیگر چون پسران انتظار عملکرد بالاتری از خود دارند، بیشتر احتمال دارد عامل درونی را به عنوان علت موفقیت خود ذکر کنند [۵].

دوک و رپوسی نیز معتقدند پسران شکست را به عنوان یک تجربه برای افزایش تلاش در جهت پیشرفت بیشتر تلقی می‌کنند، در حالی که دختران عکس این حالت را دارند و این به دلیل اسنادهای علی متفاوتی است که دوجنس برای شکست‌های خود بر می‌گزینند [۶].

در عین حال باید گفت که در مورد تفاوت‌های جنسیتی در سبک اسناد، شواهد تحقیقاتی متناقضی وجود دارد. بعضی از تحقیقات همانند تحقیقات فوق، وجود چنین تفاوتی را تأیید کرده‌اند (همانند تحقیقات فوق) در حالی که بعضی دیگر عدم وجود تفاوت جنسیتی را در سبک اسناد گزارش کرده‌اند [۷].

قربانی در تحقیقی به منظور مقایسه روش اسنادی خود خدمتی و خود تنزلی در دختران و پسران به این نتیجه رسید که در الگوهای اسنادی خود خدمتی معمولاً افراد موفقیت‌ها را به خود و شکست‌ها را به عوامل بیرونی نسبت می‌دهند. در حالی که، در الگوی خودتنزلی شکست‌ها به عوامل درونی خصوصاً توانایی نسبت داده می‌شود [۸].

ویتلی^۴ نیز با ارائه مسائل غیر قابل حل به دختران و پسران کلاس چهارم، شیوه اسنادی آنها را مورد مقایسه قرار داد. نتایج این مطالعه بیانگر آن بود که پسران نسبت به دختران، کمتر مستعد مبتلا به درماندگی آموخته شده می‌باشند. همچنین دختران بیشتر عوامل درونی، با ثبات و عمومی را برای شکست‌هایشان برمی‌گزینند [۹]. دوک ولیچت^۵ در توجیه این نتایج عنوان می‌کنند که احتمالاً تفاوت در شیوه اسنادی دانش‌آموزان دختر و پسر در هنگام مواجهه با شکست، به رفتار معلمین آنها بستگی دارد. معمولاً معلمین عملکرد ناموفق دختران را به عوامل درونی، با ثبات و عمومی نسبت می‌دهند و این باور را با انتقادهایی که از دانش‌آموزان دختر می‌کنند به آنها انتقال می‌دهند. در حالی که پسران با جملاتی که بیانگر عوامل بی‌ثبات و ویژه می‌باشند مورد انتقاد قرار می‌گیرند.

در گروه‌های اجتماعی مختلف اسنادهای علی متفاوتی مشاهده شده است. فالبو عنوان کرد که کودکان طبقات اجتماعی متوسط نسبت به کودکان طبقه پایین‌تر، بیشتر تمایل دارند که تلاش را به عنوان عامل پیامد عملکردشان انتخاب نمایند [۱۰]. الگوهای اسنادی گروه‌های اجتماعی متفاوت را می‌توان به طور غیرمستقیم از تحقیقاتی که در

ورودی دانشگاه‌ها، بالاتر بودن پیشرفت تحصیلی دختران نسبت به پسران در دوره‌های مختلف تحصیلی و ... است. با توجه به مطالعات پیشین که نتایج برخی از آنها با یکدیگر هماهنگ نبوده و با در نظر گرفتن عوامل تأثیرگذار فرهنگی، اجتماعی و فردی بر عوامل انگیزشی، سؤالات زیر در تحقیق حاضر مورد بررسی قرار گرفتند.

سؤالات تحقیق:

- ۱- آیا بین انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان پیش دانشگاهی دختر و پسر از نظر خودشان تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟
- ۲- آیا بین انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان پیش دانشگاهی از نظر خودشان با توجه به میزان تحصیلات پدرشان تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟
- ۳- آیا بین انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان پیش دانشگاهی از نظر خودشان با توجه به میزان تحصیلات مادرشان تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟
- ۴- آیا بین انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان پیش دانشگاهی از نظر خودشان با توجه به شغل پدرشان تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟
- ۵- آیا بین انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان پیش دانشگاهی از نظر خودشان با توجه به شاغل بودن یا نبودن مادرانشان تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟

روش تحقیق

جمعیت: جمعیت مورد نظر در تحقیق حاضر کلیه دانش‌آموزان دوره پیش دانشگاهی در سال تحصیلی ۸۴-۸۵ شهر شیراز می‌باشد. نمونه: از هر یک از نواحی چهارگانه آموزش و پرورش شهر شیراز، دو مرکز پیش دانشگاهی (یک مرکز دخترانه و یک مرکز پسرانه)، جمعاً ۸ مرکز و از هر مرکز دو کلاس در هر یک از رشته‌های تحصیلی (ریاضی فیزیک، علوم تجربی و علوم انسانی) به طور تصادفی انتخاب و مقیاس تهیه شده بر روی آنها اجرا گردید. ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه انتخاب شده در جداول شماره ۱ تا شماره ۵ به شرح زیر آورده شده است.

زمینه انگیزه پیشرفت طبقات بالا و پایین اجتماع صورت گرفته است استنباط نمود. معمولاً افراد با انگیزه پیشرفت بالا، موفقیت‌های خود را به توانایی و تلاش و شکست‌های خود را به فقدان تلاش نسبت می‌دهند. در مقابل، افراد با انگیزه پیشرفت پایین معمولاً موفقیت‌های خود را به عوامل بیرونی و شکست‌هایشان را به فقدان توانایی مربوط می‌دانند همچنین او عنوان کرد کودکان طبقه اجتماعی پائین دارای انگیزه پیشرفت پایینی هستند. بر این اساس می‌توان این گونه فرض نمود که الگوی اسنادی کودکان طبقات پائین اجتماع همانند افراد با انگیزه پیشرفت پایین می‌باشد و همچنین الگوی اسنادی کودکان طبقات بالای اجتماع با افراد دارای انگیزه پیشرفت بالا مشابه است به هر حال، سبک اسناد، یک متغیر شخصیتی به نظر می‌رسد، بنابراین این سازه تحت تأثیر طبقه اجتماعی-اقتصادی قرار می‌گیرد. در تحقیق دیگر محققى به ۴۸ کودک ۵ ساله آموزش داد به یک داستان ضبط شده در مورد تکمیل یک پازل گوش دهند. سپس از آنها خواست علل تکمیل موفق و یا ناموفق پازل را بیان کنند. نتایج تحقیق نشان داد کودکان طبقه متوسط نسبت به کودکان طبقه پائین، بیشتر عامل تلاش را به عنوان علت پیامد مورد نظر بر می‌گزینند [۱۱].

انسان‌ها برای دستیابی به اهداف، نیازها و غرایز خود، انگیزش لازم را کسب می‌نمایند. در خصوص جویندگان علم و دانشجویان، انگیزه پیشرفت تحصیلی، از اهمیت خاصی برخوردار است با این انگیزه افراد تحرک لازم را برای به پایان رساندن موفقیت‌آمیز یک تکلیف و رسیدن به هدف یا دستیابی به درجه معینی از شایستگی در کار خود دنبال می‌کنند تا بالاخره بتوانند موفقیت لازم را در امر یادگیری و پیشرفت تحصیلی کسب نمایند [۱۲].

۲- روش‌شناسی تحقیق

هدف کلی پژوهش: هدف از انجام این پژوهش بررسی علل افت انگیزش تحصیلی از دیدگاه دانش‌آموزان دوره پیش دانشگاهی می‌باشد. شواهد عینی نشان دهنده این است که دانش‌آموزان، مخصوصاً دانش‌آموزان پسر، در سال‌های اخیر دچار افت انگیزش تحصیلی شده‌اند، به طور مثال، شواهد این مدعا قبولی بیشتر دختران نسبت به پسران در آزمون

جدول ۱ توزیع فراوانی دانش آموزان به

تفکیک جنسیت

جنسیت	فراوانی	درصد
دختر	۷۶۶	۵۲/۶
پسر	۶۸۳	۴۶/۹
جمع	۱۴۵۵	۱۰۰

جدول ۵ توزیع فراوانی رشته های تحصیلی

دانش آموزان

رشته	فراوانی	درصد
علوم انسانی	۴۷۲	۳۲/۴
علوم تجربی	۴۳۷	۳۰
ریاضی و فیزیک	۵۴۰	۳۷/۱
بدون جواب	۶	۰/۴
جمع	۱۴۵۵	۱۰۰

جدول ۲ توزیع فراوانی تحصیلات پدر و تحصیلات مادر

تحصیلات	پدر	درصد	مادر	درصد
بی سواد	۱۳۱	۹	۱۹۳	۱۳/۳
ابتدائی	۲۸۱	۱۹/۳	۴۱۷	۲۸/۷
راهنمایی	۲۵۱	۱۷/۳	۲۹۴	۲۰/۲
دبیرستانی	۲۸	۱/۹	۲۸	۱/۹
دیپلم	۴۲۷	۲۹/۳	۴۰۱	۲۷/۶
فوق دیپلم	۱۲۵	۸/۶	۶۸	۴/۷
لیسانس	۱۱۵	۷/۹	۳۵	۲/۴
فوق لیسانس	۳۹	۲/۷	۹	۰/۶
فوت شده	۵۲	۳/۶	۴	۰/۳
بدون جواب	۶	۰/۴	۶	۰/۴
جمع	۱۴۵۵	۱۰۰	۱۴۵۵	۱۰۰

ابزارهای اندازه گیری:

(۱) مقیاس سنجش انگیزش تحصیلی: جهت سنجش نگرش دانش آموزان پیرامون افت انگیزش تحصیلی ابتدا چند سؤال باز بر روی یک نمونه ۱۰۰ نفری اجرا شد. سپس پاسخها مقوله بندی گردیدند و براساس آنها یک مقیاس بر اساس طیف لیکرت تهیه شد. مقیاس تهیه شده دارای ۴۰ گویه بود که در چهار مقوله خانوادگی، محیط مدرسه، محیط اجتماعی، و فردی گروه بندی شدند.

(الف) نمره گذاری مقیاس: هریک از گویه های مقیاس، نمره ای بین ۱ تا ۵ به خود اختصاص داد.

(ب) پایایی مقیاس: پایایی مقیاس با دو روش بازآزمایی و آلفای کرنباخ تعیین گردید. ضریب پایایی بازآزمایی برابر ۰/۷۷ بر روی یک نمونه ۵۰ نفری با فاصله زمانی یک ماه به دست آمد که ضرایب آلفای کرنباخ روی کل نمونه مورد مطالعه در جدول شماره ۶ ارائه شده است.

جدول ۶ ضرائب آلفای کرنباخ در چهار زیر مقیاس

پرسش نامه انگیزش تحصیلی (n=1447)

کل مقیاس	فردی	اجتماعی	مدرسه	خانوادگی	ضرائب آلفای کرنباخ
۰/۷۹	۰/۶۲	۰/۷۰	۰/۳۰	۰/۶۵	

جدول ۳ توزیع فراوانی منزلت مشاغل پدران

منزلت شغلی	فراوانی	درصد
بسیار پائین	۹۱	۶/۳
پائین	۲۷۷	۱۹
متوسط پائین	۷۸۲	۵۳/۷
متوسط	۲۱۱	۱۴/۵
متوسط بالا	۳	۱/۶
بالا	۱۵	۱
فوت شده	۵۰	۳/۴
بی جواب	۶	۰/۴
جمع	۱۴۵۵	۱۰۰

جدول ۴ توزیع فراوانی شغل مادر

شاغل بودن	فراوانی	درصد
شاغل	۱۳۴	۹/۲
خانه دار	۱۳۱۱	۹۰/۱
فوت شده	۴	۰/۳
بی جواب	۶	۰/۴
جمع	۱۴۵۵	۱۰۰

(ج) روایی مقیاس: روایی مقیاس با روش های زیر مورد بررسی قرار گرفت.

۱- روایی صوری: بدین منظور سؤالات مقیاس در اختیار ۱۰ نفر از اعضای هیأت علمی قرار گرفت و از آنها درخواست شد که آنها را در چهار مقوله، خانوادگی، مدرسه، اجتماعی

۲) سنجش ویژگی‌های جمعیت شناختی و معدل پیشرفت تحصیلی

علاوه بر مقیاس سنجش انگیزش تحصیلی، پرسش‌هایی در خصوص جنسیت، مشاغل والدین، تحصیلات والدین، اندازه خانواده و رشته تحصیلی مطرح گردید و آزمودنی‌ها به آن پاسخ دادند. به علاوه معدل تحصیلی آنها در سال سوم دبیرستان در دروسی که امتحانات آن به صورت هماهنگ اجرا شده بود از پرونده تحصیل آنان استخراج گردید.

۳- نتایج و بحث

سؤال ۱: آیا بین انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی دختر و پسر از نظر خودشان تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟ یافته‌های مربوط به این سؤال با توجه به زیر مقیاس‌های مقیاس سنجش انگیزش تحصیلی در جدول شماره ۹ ارائه گردیده است.

و فردی قرار دهند که نتیجه به دست آمده حاکی از روایی صوری مقیاس بود.

۲- روایی سازه‌ای: جهت روایی سازه‌ای مقیاس ابتدا از همبستگی نمرات زیر مقیاس‌ها با معدل کلاس سوم دبیرستان دانش‌آموز استفاده شد. نتایج در جدول شماره ۷ آمده است. همان‌طور که مشاهده می‌گردد زیر مقیاس عامل خانوادگی و فردی در مجموع کل مقیاس معنی‌دار بودند. همچنین در همین راستا ۲۵ درصد از دانش‌آموزانی که بالاترین معدل پیشرفت تحصیلی را داشتند با ۲۵ درصد از دانش‌آموزانی که پایین‌ترین معدل پیشرفت تحصیلی را داشتند بر روی نمره خانوادگی و فردی بین دو گروه تفاوت معنی‌داری مشاهده شد. به عبارت دیگر، دانش‌آموزان با معدل پایین‌تر، در مقایسه با دانش‌آموزان با معدل بالاتر، بیشتر عوامل خانوادگی و فردی را در انگیزش تحصیلی خود موثر می‌دانند.

جدول شماره ۷ همبستگی زیر مقیاس‌های پرسشنامه انگیزش تحصیلی با معدل پیشرفت تحصیلی (n=1446)

کل مقیاس	فردی	اجتماعی	مدرسه	خانوادگی	همبستگی
۰/۱۱	۰/۲۱	۰/۰۰۹	۰/۰۴	۰/۱۰	همبستگی
۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۰۱	-	-	۰/۰۰۱	p

جدول ۸ مقایسه عوامل چهارگانه انگیزش تحصیلی دو گروه انتهایی (با توجه به معدل پیشرفت تحصیلی)

عوامل	گروه‌ها	IX	میانگین	S	ارزش t	Df	P
خانوادگی	با معدل پایین	۳۶۸	۲۸/۵۴	۴/۳۰	-۳/۴۴	۷۴۵	۰/۰۰۱
	با معدل بالا	۳۷۹	۲۹/۵۹	۴/۰۳			
مدرسه	با معدل پایین	۳۶۹	۳۷/۳۹	۷/۸۲	-۰/۲۶	۷۴۵	-
	با معدل بالا	۳۷۸	۳۷/۵۴	۷/۲۷			
اجتماعی	با معدل پایین	۳۷۱	۲۰/۰۴	۵/۵۱	۰/۰۶	۷۴۸	-
	با معدل بالا	۳۷۹	۲۰/۰۲	۴/۹۴			
خود دانش‌آموز (فردی)	با معدل پایین	۳۷۱	۴۷/۳۱	۶/۹۷	-۸/۱۸	۷۴۸	۰/۰۰۰۱
	با معدل بالا	۳۷۹	۴۷/۸۵	۶/۸۷			
کل عوامل چهارگانه	با معدل پایین	۳۶۶	۱۲۹/۷۱	۱۶/۶۷	-۴/۳۳	۷۴۲	۰/۰۰۰۱
	با معدل بالا	۳۷۸	۱۳۴/۹۸	۱۶/۴۸			

در جدول ۱۰ میانگین زیر مقیاس‌های سنجش انگیزش تحصیلی با توجه به تحصیلات پدر آمده است همان‌گونه که ملاحظه می‌گردد با افزایش میزان تحصیلات پدر، میزان انگیزش تحصیلی فرزندانشان تقریباً به طور نسبی افزایش می‌یابد، ولی این افزایش مخصوصاً در زیر مقیاس‌ها در طول تحصیلات پدر از یک رابطه خطی تبعیت نمی‌کند. در جدول شماره ۱۱، نتیجه تحلیل واریانس یک طرفه روی عوامل چهارگانه انگیزش تحصیلی با توجه به تحصیلات پدر آمده است. همان‌گونه که ملاحظه می‌گردد، در کلیه عوامل، تفاوت معنی‌داری بین میزان انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان با توجه به میزان تحصیلات پدرشان مشاهده شده است، که سطح معنی‌داری جهت عوامل خانوادگی، مدرسه، اجتماعی فردی و کل مقیاس به ترتیب $p < 0/0001$ ، $p < 0/0001$ ، $p < 0/0001$ ، $p < 0/0001$ بوده است.

همان‌گونه که ملاحظه می‌گردد در مقوله عوامل خانوادگی و فردی و کل مقیاس تفاوت معنی‌داری بین دختران و پسران وجود دارد ($p < 0/0001$). به عبارت دیگر در ابعاد مذکور دختران میزان انگیزش تحصیلی بیشتری نسبت به پسران دارند. در هر حال در مقوله عوامل مربوط به محیط مدرسه و محیط اجتماعی تفاوت معنی‌داری مابین دختران و پسران مشاهده نگردید.

سوال ۲: آیا بین نگرش تحصیلی دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی از نظر خودشان با توجه به میزان تحصیلات پدرشان تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟ یافته‌های مربوط به این سؤال با توجه به زیر مقیاس‌ها مقیاس سنجش انگیزش تحصیلی در جدول شماره ۱۰ تا جدول شماره ۱۲ ارائه شده است.

جدول ۹ مقایسه عوامل چهارگانه انگیزش تحصیلی دو گروه دختر و پسر

عوامل	گروه	n	میانگین	S	ارزش t	Df	P
خانوادگی	دختر	۷۶۶	۲۹/۵۶	۴/۳۸	۴/۴۳	۱۴۴۴	۰/۰۰۱
	پسر	۶۸۰	۲۸/۵۵	۴/۱۹			
مدرسه	دختر	۷۶۵	۳۷/۵۷	۷/۱۶	-۰/۱۴	۱۴۴۳	-
	پسر	۶۸۰	۳۷/۶۲	۸/۱۸			
اجتماعی	دختر	۷۶۶	۲۰/۳۳	۵/۲۲	۱/۷۵	۱۴۴۷	-
	پسر	۶۸۳	۱۹/۸۳	۵/۵۱			
خود دانش آموز (فردی)	دختر	۷۶۵	۴۷/۱	۷/۱۷	۷/۰۷	۱۴۴۵	۰/۰۰۰۱
	پسر	۶۸۲	۴۴/۴۸	۶/۸۹			
کل مقیاس	دختر	۷۶۴	۱۳۴/۵۶	۱۶/۲۵	۴/۵۶	۱۴۳۸	۰/۰۰۰۱
	پسر	۶۷۶	۱۳۰/۴۶	۱۷/۶۷			

جدول ۱۰ میانگین عوامل چهارگانه انگیزش تحصیلی با توجه به تحصیلات پدر

تحصیلات پدر	میانگین عامل خانوادگی	میانگین عامل مدرسه	میانگین عامل اجتماعی	میانگین عامل خود دانش آموز	میانگین کل مقیاس
بیسواد	۲۷/۷۸	۳۷/۹۸	۲۰/۵۹	۴۴/۵۱	۱۳۰/۹۴
ابتدائی	۲۸/۴۱	۳۹/۲۰	۲۰/۷۵	۴۵/۹۴	۱۳۴/۴۱
راهنمائی	۲۹/۲۷	۳۹/۴۴	۲۱/۰۱	۴۷/۰۳	۱۳۶/۸۳
دبیرستان	۲۹/۳۹	۴۰/۲۱	۱۸/۶۴	۴۷/۸۹	۱۳۶/۱۴
دیپلم	۲۹/۵۸	۳۶/۴۱	۱۹/۴۱	۴۵/۴۷	۱۳۰/۸۲
فوق دیپلم	۲۹/۷۷	۳۵/۳۹	۲۰/۱۶	۴۵/۹۲	۱۳۱/۱۹
لیسانس	۲۹/۴۰	۳۶/۳۵	۱۹/۴۰	۴۵/۹۱	۱۳۱/۰۱
فوق لیسانس	۲۸/۳۵	۳۴/۴۶	۱۸/۱۰	۴۵/۲۵	۱۲۶/۱۷
مجموع	۲۹/۰۸	۳۷/۵۹	۲۰/۱۰	۴۵/۸۶	۱۳۲/۶۴

پدرانشان تحصیلات ابتدائی داشته‌اند نسبت به آنانی که تحصیلات دبیرستانی داشته‌اند از میزان انگیزش تحصیلی (در عامل اجتماعی) بیشتری برخوردار بوده‌اند، که این نتیجه مجدداً قابل تأمل می‌باشد.

در عامل فردی (خود دانش آموز) تفاوت معنی‌داری بین گروه‌های تحصیلی مختلف مشاهده نگردید.

سؤال ۳: آیا بین انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی از نظر خودشان با توجه به میزان تحصیلات مادرانشان تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟ یافته‌های مربوط به این سؤال با توجه به زیر مقیاس‌های مقیاس سنجش انگیزش تحصیلی در جدول‌های ۱۲ و ۱۳ ارائه شده است.

در جدول ۱۲ میانگین زیر مقیاس‌های مقیاس سنجش انگیزش تحصیلی با توجه به تحصیلات مادر آمده است. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود با افزایش میزان تحصیلات مادر، میزان انگیزش تحصیلی فرزندان تا حدود تحصیلات دبیرستانی تقریباً میزان افزایشی دارد، ولی بعد از تحصیلات فوق دیپلم تقریباً ثابت باقی می‌ماند.

در جدول ۱۳ نتیجه تحلیل واریانس یک طرفه بر روی عوامل چهارگانه انگیزش تحصیلی با توجه به تحصیلات مادر آمده است. همان‌گونه که ملاحظه می‌گردد، در کلیه عوامل تفاوت معنی‌داری بین میزان انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان با توجه به میزان تحصیلات مادران آنها مشاهده شده است که سطح معنی‌داری جهت عوامل خانوادگی، مدرسه، اجتماعی، فردی (خود دانش آموز) و کل

جهت روشن شدن تفاوت بین گروه‌ها از آزمون شفه استفاده شده است که نتایج نشان می‌دهد که در عامل خانوادگی بین گروه ۱ (بی‌سواد) و گروه ۴ (تحصیلات دبیرستانی) تفاوت وجود داشته است. به عبارت دیگر فرزندان پدرانی که تحصیلات دبیرستانی داشته‌اند از انگیزش تحصیلی (عامل خانواده) بالاتری نسبت به فرزندان پدرانی که بی‌سواد بوده‌اند برخوردار بوده‌اند.

در عامل محیط مدرسه از یک طرف تفاوت بین گروه ۱ و ۳ گروه دیگر (۴ و ۵ و ۷) وجود داشته است از طرف دیگر تفاوت بین گروه ۲ (تحصیلات ابتدایی) با گروه‌های ۴ (دبیرستانی)، ۵ (دیپلم)، ۶ (فوق دیپلم) و ۷ (لیسانس) وجود داشته است. نتیجه جالب توجه در اینجا این است که فرزندان که پدرشان تحصیلات دبیرستانی داشته‌اند از فرزندان که پدرشان بی‌سواد بوده‌اند از میزان انگیزش بیشتری (در عامل مدرسه) برخوردار بوده‌اند. ولی فرزندان که پدرانشان بی‌سواد بوده‌اند نسبت به فرزندان که پدرانشان دیپلم یا فوق دیپلم و یا لیسانس بوده‌اند از میزان انگیزش بیشتری (در عامل مدرسه) برخوردار بوده‌اند که این نتیجه قابل تأمل است. نتیجه مشابهی در مورد دانش‌آموزانی که پدرانشان تحصیلات دوره ابتدایی داشته‌اند نیز به دست آمده است. در عامل محیط اجتماعی تفاوت معنی‌دار بین گروه ۲ (تحصیلات ابتدایی) با گروه ۴ (تحصیلات دبیرستانی) به دست آمده است. با مراجعه به جدول ۱۰ مجدداً مشاهده می‌شود که فرزندان که

جدول ۱۱ نتیجه تحلیل واریانس عوامل چهارگانه انگیزش تحصیلی با توجه به تحصیلات پدر

P	F	Df	مجموع مجزورات	واریانس	عوامل انگیزشی
۰/۰۰۱	۴/۲۶	۷ ۱۳۸۶	۵۵۴/۴۴ ۲۵۷۳۳	بین گروه‌ها درون گروه‌ها	خانوادگی
۰/۰۰۰۰۱	۸/۸۶	۷ ۱۳۸۶	۳۵۵۲/۸۱ ۷۹۳۴۷	بین گروه‌ها درون گروه‌ها	مدرسه
۰/۰۰۱	۴/۱۲	۷ ۱۳۸۹	۸۳۱/۴۹ ۳۹۹۹۴	بین گروه‌ها درون گروه‌ها	اجتماعی
۰/۰۰۳	۲/۱۷	۷ ۱۳۷۸	۷۷۷/۸۵ ۷۱۰۲۴	بین گروه‌ها درون گروه‌ها	فردی
۰/۰۰۰۰۱	۴/۷۱	۷ ۱۳۸۱	۹۵۷۴/۷۵ ۴۰۰۲۵۷	بین گروه‌ها درون گروه‌ها	کل مقیاس

جدول ۱۲ میانگین عوامل چهارگانه انگیزش تحصیلی با توجه به تحصیلات مادر

تحصیلات مادر	میانگین عامل خانوادگی	میانگین عامل مدرسه	میانگین عامل اجتماعی	میانگین عامل خود دانش آموز	میانگین کل عوامل چهارگانه
بی سواد	۲۸/۰۴	۳۸/۹۸	۲۰/۶۵	۴۵/۳۸	۱۳۳/۲۵
ابتدایی	۲۸/۸۳	۳۸/۷۹	۲۰/۷۸	۴۶/۴۱	۱۳۴/۸۰
راهنمایی	۲۹/۱۵	۳۸/۲۰	۲۰/۳۰	۴۶/۷۱	۱۳۴/۳۹
دبیرستان	۳۰	۳۷/۱۷	۱۹/۲۸	۴۸/۰۷	۱۳۴/۵۲
دیپلم	۲۹/۷۵	۳۵/۸۰	۱۹/۴۰	۴۴/۸۴	۱۲۹/۶۸
فوق دیپلم	۲۸/۹۲	۳۴/۸۰	۱۸/۶۰	۴۶/۴۵	۱۲۸/۷۹
لیسانس	۲۹/۶۱	۳۶/۵۷	۱۹/۲۲	۴۳/۴۲	۱۲۸/۹۷
فوق لیسانس	۲۸/۳۳	۳۶/۵۵	۱۸/۶۶	۴۷/۶۶	۱۳۱/۲۲
مجموع	۲۹/۰۵	۳۷/۵۹	۲۰/۱۰	۴۵/۸۶	۱۳۲/۶۴

جدول ۱۳ نتیجه تحلیل واریانس عوامل چهارگانه انگیزش تحصیلی با توجه به تحصیلات مادر

عوامل انگیزشی	واریانس	مجموع مجذورات	Df	F	P
خانوادگی	بین گروه‌ها درون گروه‌ها	۴۵۲/۴۵ ۲۶۴۹۸	۷ ۱۴۳۴	۳/۴۹	۰/۰۱
مدرسه	بین گروه‌ها درون گروه‌ها	۲۹۳۱/۹۵ ۸۱۶۰۱	۷ ۱۴۳۳	۷/۳۵	۰/۰۰۰۱
اجتماعی	بین گروه‌ها درون گروه‌ها	۶۷۶/۶۸ ۴۰۹۸۱	۷ ۱۴۳۷	۳/۳۸	۰/۰۰۱
فردی	بین گروه‌ها درون گروه‌ها	۱۱۹۵/۷۹ ۷۲۹۴۸	۷ ۱۴۳۵	۳/۳۶	۰/۰۰۱
کل عوامل چهارگانه	بین گروه‌ها درون گروه‌ها	۷۹۹۱/۹۲ ۴۱۰۱۴۸	۷ ۱۴۲۸	۳/۹۷	۰/۰۰۰۹

انگیزش بالاتری، نسبت به مادران بی‌سواد، برخوردار هستند. در عامل اجتماعی تفاوت بین گروه ۱ (بی‌سواد) و گروه ۴ (دبیرستانی) معنی‌دار است. (جدول ۱۲) به عبارت دیگر فرزندان مادرانی که تحصیلات دبیرستانی داشته‌اند از انگیزش بیشتری، نسبت به فرزندان بی‌سواد یا تحصیلات ابتدایی داشته‌اند، برخوردار بوده‌اند.

سوال ۴: آیا بین انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی از نظر خودشان با توجه به شغل پدرانشان تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟ یافته‌های مربوط به این سؤال با توجه به زیر مقیاس‌های مقیاس سنجش انگیزش تحصیلی در جدول‌های ۱۴ و ۱۵ آمده است.

در جدول شماره ۱۴ میانگین زیر مقیاس‌های مقیاس سنجش انگیزش تحصیلی با توجه به شغل پدرانشان آمده است. نکته قابل توجه در این جدول مقایسه میانگین زیر

مقیاس به ترتیب $p < ۰/۰۱$ ، $p < ۰/۰۰۰۱$ ، $p < ۰/۰۰۰۹$ ، $p < ۰/۰۰۰۱$ بوده است. جهت روشن شدن تفاوت بین گروه‌ها از آزمون شفه استفاده شده است که نتایج نشان می‌دهد در عامل خانوادگی تفاوت بین میانگین هیچ‌کدام از گروه‌ها با گروه‌های دیگر معنی‌دار نبوده است. در عامل محیط مدرسه تفاوت بین گروه چهار (تحصیلات دبیرستانی) با گروه‌های ۱ (بی‌سواد) و ۲ (تحصیلات ابتدایی) معنی‌دار نبوده است. به عبارت دیگر فرزندان مادرانی که تحصیلات دبیرستانی داشته‌اند از انگیزش بیشتری، نسبت به فرزندان بی‌سواد یا تحصیلات ابتدایی داشته‌اند، برخوردار بوده‌اند. همچنین نتیجه آزمون شفه نشان می‌دهد که در همین عامل (مدرسه) تفاوت بین گروه ۱ (بی‌سواد) و گروه ۵ (دیپلم) معنی‌دار است؛ در نتیجه فرزندان مادران دیپلمه از

استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که در عوامل خانوادگی، اجتماعی، فردی (خود دانش‌آموز) و همچنین مجموع عوامل چهارگانه، تفاوت بین میانگین هیچ کدام از گروه‌ها با گروه‌های دیگر معنی‌دار نبوده است. تنها در عامل مدرسه تفاوت بین گروه ۲ (مشاغل پایین) و گروه چهار (مشاغل متوسط) معنی‌دار بوده است. به عبارت دیگر فرزندان پدرانی که مشاغل پایین داشته‌اند از انگیزش بالاتری در عامل مدرسه، نسبت به فرزندان که پدرانشان مشاغل متوسط داشته‌اند، برخوردارند.

سؤال ۵: آیا بین انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی از نظر خودشان با توجه به شاغل بودن یا نبودن مادرانشان تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟ یافته‌های مربوط به این سؤال با توجه به زیر مقیاس‌های ابزار سنجش انگیزش تحصیلی در جداول ۱۶ تا ۲۰ آمده است.

مقیاس انگیزش تحصیلی در محیط مدرسه است. همان‌گونه که ملاحظه می‌گردد، فرزندان پدرانی که مشاغل پایین‌تری دارند از سطح انگیزش بالاتری، نسبت به فرزندان پدرانی که مشاغل بالاتری دارند، برخوردارند.

در جدول ۱۵ نتیجه تحلیل واریانس یک طرفه بر روی عوامل چهارگانه انگیزش تحصیلی با توجه به شغل پدر آمده است. همان‌طور که ملاحظه می‌گردد، در کلیه عوامل انگیزشی تفاوت معنی‌داری بین میزان انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان با توجه به منزلت شغلی پدرانشان وجود دارد، که سطح معنی‌داری جهت عوامل خانوادگی، مدرسه، اجتماعی، فردی (خود دانش‌آموز) و کل مقیاس به ترتیب $p < 0/01$ ، $p < 0/0001$ ، $p < 0/01$ ، $p < 0/02$ ، $p < 0/01$ بوده است. جهت تعیین تفاوت بین گروه‌ها از آزمون شفه

جدول ۱۴ میانگین عوامل چهارگانه انگیزش تحصیلی با توجه به منزلت شغلی پدر

مشاغل	میانگین عامل خانوادگی	میانگین عامل مدرسه	میانگین عامل اجتماعی	میانگین عامل خود دانش‌آموز	میانگین کل عوامل چهارگانه
بسیار پائین	۲۹/۴۵	۳۹/۱۶	۲۰/۵۶	۴۷/۶۳	۱۳۶/۸۱
پائین	۲۸/۳۲	۳۹/۱۰	۲۰/۸۸	۴۴/۹۸	۱۳۳/۴۷
متوسط پائین	۲۹/۲۵	۳۷/۳۷	۲۰/۰۱	۴۶/۱۷	۱۳۲/۷۸
متوسط	۲۹/۲۸	۳۶/۳۸	۱۹/۴۵	۴۵/۲۱	۱۳۰/۳۰
متوسط بالا	۲۸/۴۳	۳۳/۹۵	۱۷/۶۹	۴۴/۹۵	۱۲۵/۰۴
بالا	۳۰/۸۰	۳۵/۲۰	۱۹/۵۳	۴۶/۸۰	۱۳۲/۳۳
جمع	۲۹/۰۸	۳۷/۵۹	۲۰/۱۰	۴۵/۸۶	۱۳۲/۶۴

جدول ۱۵ نتیجه تحلیل واریانس عوامل چهارگانه انگیزش تحصیلی با توجه به شغل پدر

عوامل انگیزشی	واریانس	مجموع مجذورات	Df	F	P
خانوادگی	بین گروه‌ها درون گروه‌ها	۲۵۵/۰۴ ۲۶۰۴۹	۵ ۱۳۹۰	۲/۷۲	۰/۰۱
مدرسه	بین گروه‌ها درون گروه‌ها	۱۵۹۰/۶۹ ۸۱۴۳۹	۵ ۱۳۹۰	۵/۴۳	۰/۰۰۰۱
اجتماعی	بین گروه‌ها درون گروه‌ها	۴۱۹/۳۱ ۴۰۴۱۶	۵ ۱۳۹۳	۲/۸۹	۰/۰۱
فردی	بین گروه‌ها درون گروه‌ها	۶۹۱/۹۷ ۷۱۲۹۵	۵ ۱۳۹۱	۲/۷۰	۰/۰۲
کل عوامل چهارگانه	بین گروه‌ها درون گروه‌ها	۴۲۶۹/۴۷ ۴۰۶۳۱۳	۵ ۱۳۸۵	۲/۹۱	۰/۰۱

همان گونه که مشاهده می‌شود بر روی عامل خانوادگی انگیزش تحصیلی تفاوت معنی‌داری بین فرزندان مادران شاغل و خانه دار به دست نیامده است (جدول ۱۶)، در حالی که بر روی عامل مدرسه (جدول ۱۷) انگیزش تحصیلی تفاوت معنی‌داری بوده است ($p < 0/002$)، به عبارت دیگر، فرزندان مادران خانه‌دار از انگیزش تحصیلی بیشتری در بعد عامل مدرسه نسبت به فرزندان مادران شاغل برخوردارند. همچنین روی عامل اجتماعی انگیزش تحصیلی تفاوت معنی‌داری ($p < 0/002$) بین فرزندان مادران شاغل و خانه‌دار به دست آمده است (جدول ۱۸) به عبارت دیگر، فرزندان مادران خانه‌دار از انگیزش تحصیلی بیشتری در بعد عامل اجتماعی، نسبت به فرزندان مادران شاغل، برخوردارند. روی عامل فردی انگیزش تحصیلی تفاوت معنی‌داری بین فرزندان مادران شاغل و خانه‌دار به دست

نیامده است (جدول ۱۹). در مجموع چهار عامل انگیزش تحصیلی (جدول ۲۰) تفاوت معنی‌داری به نفع فرزندان مادران خانه‌دار به دست آمده است. ($p < 0/005$). علاوه بر سؤالات اصلی تحقیق، سؤال دیگری به نظر محققین رسید تا بررسی شود سؤال به این ترتیب بود. سوال ۶: آیا بین انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان پیش دانشگاهی از نظر خودشان با توجه به رشته تحصیلی آنان (علوم انسانی، علوم تجربی و ریاضی- فیزیک) تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟ یافته‌های مربوط به این سؤال با توجه به زیر مقیاس سنجش انگیزش تحصیلی در جداول ۲۱ تا ۲۳ آمده است.

در جدول شماره ۲۱، میانگین‌های عوامل چهارگانه انگیزش تحصیلی با توجه به رشته تحصیلی دانش‌آموزان ارائه شده است. همان گونه که مشاهده می‌شود، در غالب عوامل

جدول شماره ۱۶ نتیجه آزمون t بر روی عامل خانوادگی انگیزش تحصیلی با توجه به شاغل بودن یا خانه‌دار بودن

مادر						
گروه مادران	n	میانگین	S	ارزش t	Df	P
شاغل	۱۳۳	۲۹/۰۴	۳/۹۸	-۰/۱۴	۱۴۴۰	-
خانه دار	۱۳۰۹	۲۹/۰۹	۴/۳۶			

جدول شماره ۱۷ نتیجه آزمون t بر روی عامل مدرسه انگیزش تحصیلی با توجه به شغل مادر

گروه مادران	n	میانگین	S	ارزش t	Df	P
شاغل	۱۳۴	۳۵/۶۴	۷/۵۰	-۳/۱۴	۱۴۳۹	۰/۰۰۲
خانه دار	۱۳۰۷	۳۷/۷۸	۷/۶۵			

جدول شماره ۱۸ نتیجه آزمون t بر روی عامل اجتماعی انگیزش تحصیلی با توجه به شغل مادر

گروه مادران	n	میانگین	S	ارزش t	Df	P
شاغل	۱۳۴	۱۹/۰۷	۵/۲۶	۲/۳۷	۱۴۴۳	۰/۰۲
خانه دار	۱۳۱۱	۲۰/۲۰	۵/۳۷			

جدول شماره ۱۹ نتیجه آزمون t بر روی عامل خود دانش آموزان در انگیزش تحصیلی با توجه به شغل مادر

گروه مادران	n	میانگین	S	ارزش t	Df	P
شاغل	۱۳۴	۴۴/۸۵	۸/۲۶	-۱/۵۱	۱۴۴۱	-
خانه دار	۱۳۰۹	۴۵/۹۷	۷/۰۴			

جدول شماره ۲۰ نتیجه آزمون t بر روی عوامل چهارگانه انگیزش تحصیلی با توجه به شغل مادر

گروه مادران	n	میانگین	S	ارزش t	Df	P
شاغل	۱۳۳	۱۲۸/۶۴	۱۶/۹۵	-۲/۸۵	۱۴۳۴	۰/۰۰۵
خانه دار	۱۳۰۳	۱۳۳/۰۵	۱۷/۰۳			

۴- نتیجه گیری

همان گونه که اشاره گردید دانش آموزان دختر در عوامل خانوادگی و فردی و همچنین کل مقیاس اجرا شده از سطح انگیزشی بالاتری نسبت به پسران برخوردار بودند، ولی در مقوله‌های مربوط به محیط مدرسه و عوامل اجتماعی تفاوت معنی‌داری نسبت به پسران نداشتند. سطح انگیزش تحصیلی بیشتر با سطح طبقه اقتصادی- اجتماعی مخصوصاً سطح فرهنگی خانواده در ارتباط بوده است و معمولاً فرزندان طبقه اقتصادی- اجتماعی متوسط از انگیزش پیشرفت بالاتری نسبت به سایر طبقات برخوردار بوده‌اند. نتیجه تحقیق حاضر نیز به طور کلی نشان داد که رابطه میزان انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان و میزان تحصیلات پدرانشان از یک رابطه غیرخطی پیروی می‌کند. همان گونه که ذکر شد فرزندی که پدرانشان تحصیلات دبیرستانی داشتند از سایر گروه‌ها دارای میزان انگیزش تحصیلی بالاتری بودند، بنابراین میل به پیشرفت در این گروه بیشتر است.

چهارگانه میزان انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان رشته علوم انسانی تا حدودی کمتر از سایر رشته‌ها (علوم تجربی و ریاضی- فیزیک) می‌باشد.

در جدول شماره ۲۲ نتیجه تحلیل واریانس یک طرفه بر روی عوامل چهارگانه با توجه به رشته تحصیلی دانش‌آموزان ارائه شده است. همان گونه که مشاهده می‌شود بر روی عوامل خانوادگی، اجتماعی و فردی تفاوت معنی‌داری با توجه به رشته تحصیلی دانش‌آموزان به دست نیامده است. تنها بر روی عامل مدرسه تفاوت معنی‌داری ($p < 0/04$) مشاهده شده است.

برای تعیین جهت تفاوت معنی‌داری از آزمون شفه استفاده گردید. نتایج به دست آمده حاکی است بر روی عامل مدرسه تفاوت معنی‌دار بین رشته تحصیلی علوم انسانی با علوم تجربی بوده است. به عبارت دیگر دانش‌آموزان رشته علوم تجربی بر روی عامل مدرسه از انگیزش تحصیلی بالاتری، نسبت به دانش‌آموزان رشته علوم انسانی برخوردارند.

جدول ۲۱ میانگین عوامل چهارگانه انگیزش تحصیلی با توجه به رشته تحصیلی دانش‌آموزان

عوامل	میانگین عامل خانوادگی	میانگین عامل مدرسه	میانگین عامل اجتماعی	میانگین عامل خود دانش آموز	میانگین کل عوامل چهارگانه
رشته تحصیلی					
علوم انسانی	۲۸/۸۳	۳۷/۵۹	۲۰/۲۸	۴۵/۴۲	۱۳۲/۷۴
علوم تجربی	۲۹/۲۹	۳۸/۲۲	۲۰/۱۹	۴۶/۰۳	۱۳۳/۱۷
ریاضی- فیزیک	۲۹/۱۳	۳۷/۶۲	۱۹/۸۵	۴۶/۱۱	۱۳۲/۱۲
مجموع	۲۹/۰۸	۳۷/۰۲	۲۰/۱۰	۴۵/۸۶	۱۳۲/۶۴

جدول ۲۲ نتیجه تحلیل واریانس عوامل چهارگانه انگیزش تحصیلی با توجه به رشته تحصیلی دانش‌آموزان

عوامل انگیزشی	واریانس	مجموع مجذورات	Df	F	P
خانوادگی	بین گروه‌ها	۴۹/۳۴	۲	۱/۳۲	-
	درون گروه‌ها	۲۶۹۲۶	۱۴۴۳		
مدرسه	بین گروه‌ها	۳۵۹/۸۰	۲	۳/۰۷	۰/۰۴
	درون گروه‌ها	۸۴۷۲۷	۱۴۴۴		
اجتماعی	بین گروه‌ها	۵۲/۰۹	۲	۰/۹۰	-
	درون گروه‌ها	۴۱۶۳۷	۱۴۴۶		
فردی	بین گروه‌ها	۱۳۶/۳۵	۲	۱/۳۲	-
	درون گروه‌ها	۷۴۰۲۴	۱۴۴۴		
کل عوامل چهارگانه	بین گروه‌ها	۲۷۱/۶۴	۲	۰/۴۶	-
	درون گروه‌ها	۴۱۸۱۹۶	۱۴۳۷		

مراجع

- [1] Weiner B., *An attribution interpretation of expectancy value theory*, in: wiener B., (Ed.), *Cognitive views of human motivation*, New York, Academic press, 1994, pp.51-69.
- [2] Weiner B., *A theory of motivation for some classroom experience*, journal of educational psychology, Vol.71, 1999, pp.3-25.
- [3] Rosenbaum R.m., *A dimensional analysis of the perceived causes of success and failure*, unpublished doctoral dissertation, University of California, los-angles, 2004.
- [4] Nichollas J.G., *Causal attribution and other achievement related cognition: Effects of task outcome attainment value, and sex*, Journal of personality and social psychology, Vol.31, No.3, 2009, pp.379-389.
- [5] Dweck C.S. and Gilliard D., *Expectancy statements as determinants of reactions to failure: sex difference and expectancy change*, Journal of personality and social psychology, Vol.32, 2005, pp.1077-1084.
- [6] Dweck C.S. and P.eppucci N.D., *Learned helplessness and reinforcement responsibility in children*, Journal of personality and social psychology, Vol.25, 2003, pp.109-116.
- [7] Newman R.S. and Stevenson H.W., *Childrens achievement and causal attribution in mathematics and reading*, Journal of experimental education, Vol.58, No.3, 2000, pp.197-212.
- [8] قربانی رقیه، بررسی رابطه بین ابعاد کمال گرایی و شیوه‌های مقابله با استرس با انگیزش تحصیلی در دانشجویان دارای پیشرفت تحصیلی بالا، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، ۱۳۸۶.
- [9] ویتلی دنیس، روانشناسی انگیزش، نسل نو اندیش، تهران، ۱۳۸۵.
- [10] Flabo T., *The achievement attribution of kindergarteners*, Development psychology, Vol. 11, 2004, pp.529-530.
- [11] Watt C.D., Greeley S.A. and Shea J.A., *Educational view and attitudes and career goals of MD-PhD students at the university of Pennsylvania school of medicine*, Vol.80, No.2, 2005, pp.193-198.
- [12] Mohammad Y., *understanding motivation and emotion*, Reev Jm (Author), 4 th ed, Tehran, 2006.

نتیجه غیر قابل انتظار در این بخش این بود که فرزندان پدران بی‌سواد یا دارای تحصیلات ابتدایی، نسبت به فرزندان که پدرانشان دیپلم یا فوق دیپلم و لیسانس بوده‌اند از میزان انگیزش تحصیلی بیشتری در عامل مدرسه و عامل اجتماعی برخوردار بوده‌اند.

در ارتباط با میزان انگیزش تحصیلی و شغل پدر نتایج زیر به دست آمد. به طوری که فرزندان پدرانی که مشاغل پایین داشته‌اند از انگیزش بالاتری در عامل مدرسه، نسبت به فرزندان که پدرانشان مشاغل متوسط داشته‌اند، برخوردار بوده‌اند. در حالی که در عوامل خانوادگی، اجتماعی، فردی (خود دانش‌آموز) و همچنین مجموع عوامل چهارگانه، تفاوت بین میانگین هیچ‌کدام از گروه‌ها با گروه‌های دیگر معنی‌دار نبوده است. به عبارت دیگر می‌توان نتیجه گرفت که تحصیلات والدین عامل مهم‌تر و معنی‌دارتری نسبت به شغل پدر، در انگیزش تحصیلی فرزندان است.

شاغل بودن یا نبودن مادر در رابطه با میزان انگیزش تحصیلی فرزندان از جمله عوامل دیگری بود که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که این متغیر در ابعاد انگیزشی مدرسه و عامل اجتماعی تأثیر معنی‌داری داشته است. به عبارت دیگر فرزندان مادران خانه‌دار، نسبت به فرزندان مادران شاغل در این دو بعد از انگیزش بالاتری برخوردار بوده‌اند. همچنین همین نتیجه در مجموع چهار عامل انگیزشی به دست آمد همچنین نتیجه نشان داد که در عامل خانوادگی انگیزش تحصیلی، تفاوت معنی‌داری بین فرزندان مادران شاغل و خانه‌دار به دست نیامد.

پی‌نوشت

- ¹ Weiner
² Rosenbaum
³ Dweck c.s & Gilliard D
⁴ wietly
⁵ wellchet Dweck